

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA ONA TILI: BUGUNGI HOLAT VA KELAJAK MAS‘ULIYATI

Egamberganova Yorqinoy Ollabergan qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Ellikqa‘la pedagogika fakulteti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: **Abdullayeva Gulmira**

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘lim bosqichida ona tilini o‘qitishning bugungi holati, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil etilgan. Muallif ona tilining bola tafakkuri, nutq rivoji va shaxs shakllanishidagi o‘rni haqida so‘z yuritadi. Shu bilan birga, an‘anaviy dars uslublarining samaradorligi pasaygani, raqamli texnologiyalar ta‘siri hamda o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligidagi kamchiliklar ta‘kidlangan. Maqolada til o‘rgatish jarayonini interaktiv metodlar, texnologik vositalar, oila-maktab hamkorligi orqali takomillashtirishga doir takliflar berilgan. Asar yakunida esa ona tiliga bo‘lgan e‘tibor nafaqat ta‘lim muassasalari, balki butun jamiyat zimmasidagi mas‘uliyat ekani ta‘kidlangan.*

Kalit so‘zlar: *ona tili, boshlang‘ich ta‘lim, savodxonlik, til madaniyati, nutq rivoji, o‘qitish metodikasi, ta‘lim sifati.*

Ona tili - bu xalqning ruhi, tafakkuri, tarixiy xotirasi va milliy o‘zligining eng muhim ifodalaridan biridir. Har qanday jamiyatning madaniy yuksalishi, avvalo, uning a‘zolari o‘z ona tilini nechog‘li yaxshi bilishi va ardoqlashiga bog‘liq. Ayniqsa, bola tilining shakllanishi va savodxonlik poydevori qo‘yiladigan boshlang‘ich ta‘lim bosqichi ona tilini o‘qitishda hal qiluvchi bosqich hisoblanadi. Bugungi globallashuv davrida ona tiliga bo‘lgan e‘tibor va uni o‘rgatish sifati yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ona tilining jamiyatdagi o‘rni va uni bolalikdan to‘g‘ri o‘rgatish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev bu borada ta‘lim tizimiga katta mas‘uliyat yuklash bilan birga, xalqning milliy o‘zligini asrashda tilning hal qiluvchi o‘rin tutishini ta‘kidlab shunday degan edi: *“Bugungi kunda biz yangi O‘zbekistonni, yangi Renessans poydevorini barpo etishdek ezgu maqsadlarimizga erishishda, hech shubhasiz, ona tilimizning hayotbaxsh qudratiga tayanamiz”*¹ Shuningdek, Prezident o‘zining 2022-yilgi parlamentga murojaatida ona tiliga bo‘lgan mas‘uliyatni yanada chuqurroq anglashimiz lozimligini eslatib, quyidagicha ta‘kidlagan: *“Milliy o‘zligimizning timsoli bo‘lgan, ma‘naviyatimiz asosi bo‘lgan ona tilimizga e‘tibor yanada kuchaytiriladi... Lekin ona tilini bilishga majbur qilishimiz kerak. Majbur!”*² Bu fikrlar bugungi kunda ona tilini boshlang‘ich bosqichda puxta va samarali o‘qitish nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va ma‘naviy mas‘uliyat ekanini ko‘rsatadi.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘zbek tili bayrami kuni munosabati bilan yo‘llagan tabrigi, 2020-yil 21-oktabr. Manba: kun.uz

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaati, 2022-yil 20-dekabr. Manba: gazeta.uz

Hozirgi kunda O'zbekistonda boshlang'ich ta'limda ona tilini o'qitish uchun yangilangan darsliklar, metodik qo'llanmalar va o'quv dasturlari mavjud.³ Bolalar savod o'rganishni 1-sinfdan boshlab boshlaydi, bu esa ular uchun fikrlash, o'qish, yozish va muloqot ko'nikmalarining asosini tashkil etadi. Shu bilan birga, ayrim maktablarda dars jarayonlari hali ham an'anaviy, yodlashga asoslangan uslubda olib borilmoqda. Bu esa bolalarda tilga bo'lgan qiziqishni pasaytiradi, ularning nutqiy rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.⁴

So'nggi yillarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq boyligi, ifoda qobiliyati, savodxonlik darajasi bo'yicha farqlanishi kuzatilmoqda. Raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va mobil qurilmalarning erta ta'siri esa bolalarda og'zaki muloqot va yozma tilga nisbatan e'tiborni kamaytirgan.

Ona tili darslarining ba'zida quruq grammatikaga asoslanib qolishi⁵ Amaliy nutqni rivojlantiruvchi topshiriqlarning yetishmasligi⁶ O'qituvchilarning hammasi ham zamonaviy metodikani to'liq egallamagan⁷ Ota-onalarning bolalarga til madaniyatini o'rgatishdagi ishtirokining sustligi.⁸ Ayrim hududlarda rus, ingliz tillariga haddan tashqari e'tibor, ona tilining soyada qolishi⁹

Kelajak mas'uliyati va takliflar

Boshlang'ich ta'limda ona tilini samarali o'qitish uchun quyidagi chora-tadbirlar zarur:

1. **Interaktiv metodlarni keng joriy etish:** rol o'ynash, hikoya tuzish, drammatizatsiya, dialogli mashqlar.
2. **Texnologik vositalarni maqsadli qo'llash:** audio kitoblar, interaktiv ilovalar orqali tilga qiziqishni oshirish.
3. **O'qituvchilar malakasini oshirish:** zamonaviy metodikalarni chuqur o'rgatish va amaliy seminarlarda qatnashishini rag'batlantirish.
4. **Oila va maktab hamkorligini kuchaytirish:** ota-onalarni bolalarning nutq rivojida faol ishtirok etishga jalb qilish.
5. **Milliy qadriyatlarga asoslangan til tarbiyasi:** ertak, maqol, topishmoq va xalq og'zaki ijodi vositasida boyitish.

³ O'zbekiston Respublikasi «Davlat tili to'g'risida»gi Qonuni. (1989-y., so'nggi tahrir □ 2020)

⁴ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Ona tili va adabiyot ta'limi sifatini oshirish to'g'risida»gi qarori, 2021-y.

⁵ «Boshlang'ich ta'limda ona tilini o'qitish metodikasi» - A. Mamatov, T. A'zamova. (2020)

⁶ Xalq ta'limi vazirligi darslik va o'quv qo'llanmalari (1-4 sinflar uchun ona tili darsliklari)

⁷ Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, 2023-yil, 2-son.

⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbek tili bayrami kuni munosabati bilan yo'llagan tabrigi, 2020-yil 21-oktabr. Manba: kun.uz

⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaati, 2022-yil 20-dekabr. Manba: gazeta.uz

Ona tili - shaxs shakllanishining, millat taraqqiyotining poydevori. Uning bolalikdan chuqur va mazmunli o'rgatilishi, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida, farzandlarimizning kelajakda sog'lom fikrlovchi, milliy qadriyatlarni anglaydigan yetuk inson bo'lib kamol topishiga xizmat qiladi. Har bir o'qituvchi, har bir ota-ona, har bir fuqaroning burchi - ona tiliga hurmat, e'tibor va mehrni bola qalbiga singdirishdir. Bu mas'uliyat bugungi kundan boshlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbek tili bayrami kuni munosabati bilan yo'llagan tabrigi, 2020-yil 21-oktabr. Manba: kun.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaati, 2022-yil 20-dekabr. Manba: gazeta.uz
3. O'zbekiston Respublikasi «Davlat tili to'g'risida»gi Qonuni. (1989-y., so'nggi tahrir □ 2020)
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Ona tili va adabiyot ta'limi sifatini oshirish to'g'risida»gi qarori, 2021-y.
5. «Boshlang'ich ta'limda ona tilini o'qitish metodikasi» - A. Mamatov, T. A'zamova. (2020)
6. Xalq ta'limi vazirligi darslik va o'quv qo'llanmalari (1-4 sinflar uchun ona tili darsliklari)
7. Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, 2023-yil, 2-son.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbek tili bayrami kuni munosabati bilan yo'llagan tabrigi, 2020-yil 21-oktabr. Manba: kun.uz
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaati, 2022-yil 20-dekabr. Manba: gazeta.uz